

Dan Sleigh en Piet Westra, *Die Aanslag op die Slaweskip Meermin, 1766*

Africana Uitgewers, Kaapstad, 2012

171 pp

ISBN 978-0-620-54596-9

R180.00

In 1766 het die pas aangekoopte 140 Madagaskarslawe, oppad na die Kaap, daarin geslaag om die VOC-bemanning van die skip *Meermin* te oorrumpel en die beheer daarvan oor te neem. Op sigself was dit 'n besondere gebeurtenis, want selde in die verlede en hierna het sulke pogings, vanweë allerlei voorsorgmaatreëls, geslaag. Die opstandelinge se gebrek aan seevaart kennis, en die briljante optrede van enkele bemanningslede, het egter veroorsaak dat die seedrama in 'n fiasko uitgeloop het. In die proses verkry die leser 'n groot mate agtergrond kennis aangaande die kompanjie se slawerny aan die Kaap, die slawehandel te Madagaskar, skepe uit daardie tyd en die administratiewe opset in die jong kolonie.

Ten einde hul winsgewende handel met die Ooste te onderhou, was die VOC in die sewentiende en agtiende eeue genoodsaak om aan die Kaap 'n maritieme stasie te vestig. Hier was die kompanjie aangewese op slawe-arbeid. Van tyd tot tyd het daar weens siektes en sterftes 'n tekort aan kompanjieslawe ontstaan wat gewoonlik aangevul is met sporadiese besoeke aan Madagaskar. Madagaskarslawe het geblyk die geskikste arbeiders vir die kompanjie se doeleindes te wees. Ten spyte daarvan dat die *Meermin* se skeepsjoernaal van die bepaalde handelsreis verlore geraak het, kan nogtans 'n baie volledige beeld van die gebeure opgebou word aangesien oor die jare verskeie togte na die eiland onderneem is. Van elkeen is gewoonlik baie noukeurig boekgehou. Byvoorbeeld: die soort skepe benodig, hul toerusting, bemanning, voorrade, hul aandoenplekke en die onderhandelinge met die hoofde van die inheemse bevolking ten einde die nodige slawe van hulle te bekom. Al hierdie gegewe maak die verhaal heel boeiend.

Van belang is die skeepsdissipline en die -bestuur. Elke amp en sy voorskrifte word ontleed. Toe die bemanning van hierdie voorskrifte afgewyk het, is die slawe in staat gestel om wapens te bekom. Sodoende kon hulle maklik die oorhand kry. Hoe die bemanning onder die nuwe omstandighede opgetree en gaandeweg weer gedeeltelike beheer bekom het, is die kern van die verhaal. Bykomend is die reaksie van die plaaslike gesag op land

wat mettertyd ondersoek kom instel het. Die VOC-owerheid in die Kasteel se geregtelike ondersoek werp verder lig op die gebeure ter see en op land wat die afloop van die verhaal uitmaak.

Jammer dat die skrywers eers op 'n baie laat stadium in die boek probeer verduidelik dat nie alle slawe aan die Kaap van Madagaskar afkomstig was nie, maar net dié van die kompanjie. Gevolglik is dit vir die leser nie duidelik hoe die burgery aan hul slawe gekom het nie want dié was tog soveel meer. Dit is 'n kardinale punt in die boek omdat die indruk aanvanklik gelaat word dat die gaan haal van slawe op Madagaskar die enigste wyse was waarop slawe die Kaap bereik het.

Dwarsdeur die hele boek is die taalgebruik verrassend nuut. Talle uitdrukkings lees vreemd soos “tussendeks” (p 26); “aan dek” verskyn (p 27); “aan dek spring” (p 127); “gelyktydig aan dek is nie” (p 127); “stenge en ra’s hys” (p 37); “elf dae lank teen ’n swaar teensee opgeloeft” (p 62); en “verhale uit die vooronder” (p 64). Mettertyd raak die leser aan die taalgebruik gewoond. Ou skeepsterme is volop, soos dat die “grootmarsseil, die basaanmarsseil en die buite kluiver aan stukke gewaai” is (p 75). Onbekende terme soos “handspake” (p 17); “voorwant” en “agterwant”, raak naderhand algemeen. Die plasing van volledige afbeeldings van die *Meermin* se oorspronklike bouplanne, met aanduidings waar en wat hierdie terme verteenwoordig, dra by tot ’n beter begrip. Alles dwing die leser tot kennismaking met hierdie rykdom aan woorde wat oor die jare in onbruik geraak het. Dog vreemd is die gebruik van die benaming “negers” vir slawe wat na die Kaap gebring is maar nie afkomstig is van Wes-Afrika nie (pp 70 en 71).

As kritiek moet genoem word dat die proefleeswerk soms aan die gebrekkige kant is. Daar is verskynsels soos “onvol-doende” (p 21) wat binne ’n reël voorkom; of 1958 wat 1758 moes wees (p 21); “matrose Moreu van Amsterdam and Jan Arendz van Groningen” (p 95); “Ek sal hom *sou* gou as moontlik oorstuur” (p 101); ’n lys maak “en dit Kaap stuur” (p 113); ’n “enkele kleeed om hulle *naaktyd* te bedek” (p 128); “l’Abillionni” in plaas van “l’Abillionni” (p 39); en “Dit skip was” (p 90). Soms ontbreek kommas waar dit in goeie taalgebruik hoort. Wat sou die volgende sin beteken: “Haar storie is later bevestig deur ’n swart hoofman wat eers vir gesagvoerder Harms en sy tolk tot stilte gesweer het” (p 39)?

In die geheel is die boek interessant en ’n besondere bydrae tot ons kennis van die voorval. Daar is baie goeie navorsing oor hierdie vergete gebeurtenis uit die kompanjiesperiode gedoen deur twee goed onderlegde skrywers en navorsers.

J.L. Hattingh
Somerset-Wes